

ALMANYA’NIN BÖLGESEL KALKINMA POLİTİKALARI VE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Gizem Buket YILDIZAK¹

ÖZET

Ülkeler imparatorluklardan kurtulup ulus devletleşme sürecine girdiklerinde bir takım sıkıntılarla karşılaşmışlardır. Bu sıkıntılardan birisi ülkelerdeki eski işgal bölgeleri ile yeni kurulan ya da daha az hasar görmüş bölgelerdeki bölgesel farklılıklardır. İkinci Dünya Savaşı sonrası ağır tahribatlar alan Almanya; Doğu- Batı olarak bölünmesiyle birlikte bölgesel farklılıkları en derinden hisseden ülkelerden birisi olmuştur. 1989 yılında yeniden birleşen Almanya, özellikle Doğu’nun getirdiği ekonomik sıkıntılar ve Batı ile arasındaki ekonomik uçurumu gidermek zorunda kalmıştır. Doğu ile Batı arasındaki bölgesel farklılıklar Alman hükümeti ve yerel aktörlerin işbirliği ve uygulanan başarılı politikalarla birlikte kısa süre içerisinde giderilmeye çalışılmıştır. Tarihi temelleri 1933 yıllarına dayanan Bölgesel Kalkınma Ajansları; 1960’lı yıllarda Almanya’da da kurulmaya başlanmış, bu kuruluşlar başlangıçta bölgesel farklılıkların giderilmesinde daha sonra ise ülkenin kalkınmasında önemli rol oynamıştır.

Bu çalışmada; Birinci ve İkinci Dünya Savaşları’ndan ağır tahribatlarla çıkan, günümüzün en güçlü ekonomilerinden olmayı başaran Almanya’nın bölgesel farklılıkları gidermek için uygulamış olduğu bölgesel kalkınma politikaları ile ülke kalkınmasında önemli roller üstlenen bölgesel kalkınma ajansları incelenmiş, Almanya bölgesel kalkınma politikaları hakkında genel değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler; Kalkınma, Bölgesel Kalkınma, Bölgesel Kalkınma Ajansları, Bölgesel Yönetimler

Jel Kodlar: O2, R59

REGIONAL DEVELOPMENT POLICIES OF GERMANY AND AN INVESTIGATION ON REGIONAL DEVELOPMENT AGENCIES

ABSTRACT

When countries got rid of empires and entered the process of nation-statehood, they faced some difficulties. One of these difficulties is the regional differences in the former occupation areas in the countries and in the newly established or less damaged regions. Germany, which suffered heavy damage after the Second World War; With its division into East-West, it has become one of the countries that deeply feel the regional differences. Germany, which was reunited in 1989, had to

---

¹Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yerel Yönetimler Kent ve Çevre Politikaları Tezli Yüksek Lisans Mezunlu, gizemby94@gmail.com, Orcid: 0000-0002-1615-1490

bridge the economic difficulties caused by the East and the economic gap between it and the West. Regional differences between East and West were tried to be eliminated in a short time with the cooperation of the German government and local actors and successful policies. Regional Development Agencies with historical foundations dating back to 1933; It started to be established in Germany in the 1960s, and these organizations played an important role in eliminating regional differences at first and then in the development of the country.

In this study; the regional development policies implemented by Germany, which came out with heavy damages from the First and Second World Wars and succeeded to be one of the strongest economies of today, and the regional development agencies that played important roles in the development of the country were examined, and general evaluations were made about Germany regional development policies.

Keywords: Development, Regional Development, Regional Development Agencies, Regional Governments

Gel Codes: O2, R59

1. GİRİŞ

İkinci Dünya savaşı sonrasında ulus devletlerin kentleri arasında meydana gelen dengesizlikler ulusların kalkınma anlayışında ve uyguladıkları kalkınma politikalarının yönünde değişiklikler meydana getirmiştir. Ulusların kalkınmasının, tek başına merkezi hükümet politikalarıyla gerçekleşmeyeceği, yerel kalkınmanın da gerçekleşebilmesi için yerel aktörlerin bu süreçte yer alması gerekliliği anlaşılmıştır. Bu yüzden ülkeler bölgesel kalkınma politikaları üretmeye başlamışlardır. Bölgesel kalkınma yaklaşımının, ülkenin kalkınma politikalarında yer almaya başlamasıyla, yerel/bölgesel dinamiklerin rolü de ortaya çıkmıştır. Dinamiklerin kalkınma sürecinde rol oynaması, bazı kurumsal yapılanmaları da beraberinde getirmiştir. Bölgesel kalkınmada, bölge dinamiklerinin görev alabilmesi için oluşturulan kurumsal yapılanmalardan birisi “Bölgesel Kalkınma Ajansları”dır.

Bölgesel Kalkınma Ajanslarının dünyadaki ilk uygulamasına Amerika Birleşik Devletleri’nde rastlanmıştır. Meksika yakınlarında bulunan Tennessee Vadisinde kurulan “Tennessee Valley Authority” (TVA), 1933 yılında federal bir ajans olarak kurulmuştur. Avrupa’da ise 1950’li yıllarda ortaya çıkmaya başlamışlardır. Avrupa Birliği üyesi bir ülke olan ve güçlü ekonomiye sahip Almanya’da BKA’lar 1960’lı yıllarda kurulmaya başlanmış günümüze kadar ki süreçte bölgesel kalkınma politikalarında aktif rol oynamışlardır. Bu

çalışmada Federal Almanya'nın bölgesel politikaları ve bölgesel kalkınma ajansları incelenmiştir.

2. BÖLGESEL KALKINMA KAVRAMI VE ALMANYA'DA BÖLGESEL KALKINMA POLİTİKALARI

Dünyada genelindeki kimi ülkelerde gittikçe azalan, kimi ülkelerde ise giderek artan bölgelerarası gelişmişlik farkları, şiddeti ülkeden ülkeye değişse de, tüm ülkelerde görülmektedir. Ülkeler kendi içlerindeki bölgesel farklılıkları azaltmak için bir takım kalkınma arayışları içerisine girmiş, politikalar geliştirmişlerdir. Bu arayışlar sonucunda, tarihsel süreçte çeşitli politikalar denenmiştir. Bu bölümde bölgesel kalkınmanın başarılı örneklerinden biri olan Almanya'daki bölgesel kalkınma süreçlerine ve politikalarına değinilmiştir. İlk olarak “bölge”, “kalkınma” ve “bölgesel kalkınma” kavramlarına değinilmiş, daha sonra bölgesel kalkınma politikaları tarihsel süreç içerisinde incelenmiştir.

2.1. Kavramsal Çerçeve

Etimolojik kökleri Latince “regio: çevre-alan” anlamına gelen bölge; çok boyutlu, çok anlamlı ve sınırları oldukça güç çizilebilen bir kavramdır. Genel olarak planlama amaçlı kullanılan bölge kavramı; kentten daha geniş, ülkeden daha küçük, yönetsel sınırları ulus yönetsel birim sınırlarıyla çakışan ancak etkileşim açısından o sınırları aşabilen, yerinden yönetilebilen, demokratik, katılımcı bir yönetime ve bütçeye sahip bir yönetim birimi olarak tanımlanmaktadır (Sevinç, 2011: 39).

Kalkınmada Latince kökenli bir kavramdır. Batı “development” olarak kullanılan kavram Türk literatürüne “kalkınma” olarak geçmiştir. Kalkınma en genel anlamıyla bir toplumda ekonomik, toplumsal ve siyasal alanlarda beklenenolumlu değişme ve gelişme olarak tanımlanabilir (Doğan, 2011: 46-49).

Bölgesel kalkınma kavramı ise İkinci Dünya Savaş'ından sonra iktisat literatüründe yerini almış, iktisadi ve sosyal kalkınma sorunu mekânsal bir boyut kazanmıştır. Bölgesel kalkınma anlayışının temelini, bölgelerarası gelişmişlik düzeyi ve bölgelerarası gelir farklılıklarını en aza indirme amacı oluşturmaktadır. Genel olarak ekonomik kalkınmanın hem bir ürünü hem de süreci olarak değerlendirilen bölgesel kalkınma; ülke bütününde yer alan bölgelerin, çevre bölgeler ve dünyadaki diğer bölgelerle karşılıklı etkileşimi sonucunda oluşan bölge vizyonunu dikkate alan, katılımcılık ve sürdürülebilirliği temel ilke edinen ve insan kaynaklarının geliştirilmesi yoluyla bölge refahının yükseltilmesini amaçlayan çalışmalar bütünüdür (Sevinç, 2011: s.40).

2.2. Almanya'nın Siyasi Görünümü ve Bölgesel Kalkınma Politikaları

Almanya, Orta Avrupa'da bulunan bir ülkedir. Eski adı Germen olan Almanların tarih sahnesine çıkmaları bundan 2000 yıl öncesine dayanmaktadır. 1871 yılında Germen halkları, Fransa-Prusya Savaşı sonrası devletleşmişlerdir. 1871 yılında Prusya Krallığı öncülüğünde siyasi birliklerini sağlayarak Alman İmparatorluğu'nu kurmuşlardır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında önemli güçlerden birisi olan Almanya, İkinci Dünya Savaşı sırasında aldığı yenilgiler neticesinde Doğu ve Batı Almanya olarak ikiye bölünmüştür. Bu bölünmeyle birlikte 1989 yılına kadar bölgesel ve ekonomik farklılıkların çokça öne çıktığı bir süreç yaşamışlardır. 1989 yılında Almanya, Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla sarsılan siyasi birliğini yeniden sağlamıştır (politikaakademisi.org). Almanya'nın başkenti Berlin'dir. Almanya dünyanın en büyük ekonomileri arasında yer alan ve en çok ihracat yapan ülkesidir. (www.mfa.gov.tr).

Almanya, federal cumhuriyetle yönetilen bir devlettir. Almanya'nın federal yapısı; Konrad Adenauer başkanlığındaki Konsey tarafından hazırlanan daha sonra eyalet meclislerince onaylanan, Mayıs 1949'da ilan edilen Anayasa ile (Temel Yasa ile) kabul edilmiştir. Devlet; "federalizm", "cumhuriyet", "demokrasi", "sosyal devlet" ve "hukuk devleti" olmak üzere beşli bir temel üzerinde kurulmuştur. Bu ilkeler ana haklarla beraber Anayasanın dokunulmaz özünü meydana getirmekte ve bizzat Federal Anayasa Mahkemesi'nce belirlenmektedir (Erkul, vd..2016: 42).

Almanya'da idari yapı; federal devlet, 16 eyalet, il yönetimleri, ilçeler ve belediyeler olmak üzere beş basamaktan meydana gelmektedir.Devlete ait görev ve yetkilerin federal düzey ve eyaletler düzeyi arasındaki paylaşımında; yasama dengesi federal devlet lehine, yürütme dengesi ise eyaletler lehine düzenlenmiştir. Anayasa, bu paylaşımı kuvvetler dengesi ve kuvvetler ayrımı sistemlerinin önemli bir unsuru olarak kabul etmektedir (Kayıkçı, 2003: 79). Bunun dışında Almanya'da tüm ülke için uygulanabilecek bir yönetim yapısı bulunmamaktadır. Her eyalet kendikanunları doğrultusunda, kendi idare şeklini ve mahalli idare birimlerini meydana getirmektedir.

Almanya Federal Cumhuriyeti Anayasası, detaylı bir yetki düzenlemesi ile hangi mevzuların federal devlet, hangilerinin eyaletler aracılığıyla incelenmesi gerektiğini bildirmektedir. Bu bakımdan Almanya'nın federal devlet sistemi diğer federal devletlerin sistemlerine benzerlik göstermektedir (politikaakademisi.org).Örneğin Anayasa, özellikle ekonomik ve sosyal yaşamın bütün Almanya'da eşdeğer ölçülerde olmasını istediği için, bunu

sağlayacak olan sosyo-ekonomik politikaları genelde federal kanunlar tayin etmekte ve bu bakımdan Alman Federal Devleti bir üniter devlete benzetilmektedir. Eyalet idareleri bir yandan federal bir devlet için karakteristik olan eyalet kanunlarını tatbik ederken, diğer yandan federal devlet sistemleri için hiç de karakteristik olmayarak federal devlet kanunlarının çoğunun uygulanmasını da üstlenmektedirler. Alman Federal Devleti'nin tarifinde bu sebeple "üniter" veya "kırılmış" federal devlet ifadeleri yer almaktadır (Çalış, 2012: 66).

Anayasa 74. maddesinde, federal devletler ile eyaletler arasındaki yetki paylaşımına yer vermiştir. Buna göre; medeni hukuk, ceza hukuku, adliye örgütü, yargılama usulü, baro, noterlik ve hukuk danışmanlığı, nüfus sicili işleri, dernekler hukuku, yabancıların ikamet ve yerleşme rejimi, kamu sosyal rejimi, ekonominin hukuku, işletme teşkilatı hukuku dâhil olmak üzere iş hukuku, iş güvenliği ve iş bulma ve de işsizlik sigortası dâhil olmak üzere sosyal sigortalar, karayolu trafiği ile atık sanayi, havanın korunması ve gürültüye karşı mücadele konuları yetki bakımından federal devlet ile eyaletler arasında paylaşılmaktadır (Erkul, vd...2016: 42). Bunların dışındaki savunma, posta, demiryolları ve dış hizmetleri gibi yetkiler ise tamamıyla federal devletin sorumluluğundadır (Çalış, 2012: 66).

Federal Almanya'da, eyaletlerin sahip oldukları topraklar, bünyeleri itibariyle birbirinden çok farklıdır. Önceleri, bir yandan işyerleri ve nüfusun çok yoğun olduğu bölgeler, diğer yanda az yoğun nüfuslu ekonomisi zayıf bölgeler bulunmaktaydı. Almanya'da bu doğrultuda ortaya çıkan bölgesel gelişmişlik farkları 16. yüzyıldan itibaren oluşmaya başlamış, II. Dünya Savaşı sonrasında bu farklar daha da belirginleşmiştir (Böhler, 2010: 2). Alman topraklarındaki bu dengesizliği göstermek amacıyla Prof. Dr. Isemberg, 1950-1960 yılları arasında bir araştırma yapmış, araştırmasında gösterge olarak 100 nüfus başına sanayi sektöründe çalışan insanların sayısı alınmıştır.

Prof.Dr.Isemberg'in Alman topraklarını dört bölüme ayırdığı sınıflandırma şu şekildedir (Klemt, 1962: 28).

• **Büyükşehir Bölgeleri ve Bölgelerin Merkezleri:** Bunlar nüfusu yarım milyonu aşan, kilometre kareye en az 1.000 kişinin düştüğü, kendine yeterli büyükşehir bölgeleridir. Bu merkezler bir büyük şehirle o şehri çevresinden (Hamburg ve Bremen) ya da nüfus toplamları yarım milyonu aşan, birkaç büyükşehirden (Manhein-Ludwigshafen) meydana gelen yerlerdir.

• **Sanayi İçin Ayrılmış Bölgeler:** Bu bölgelerde büyük şehir merkezlerine rastlanmaz. Yüz kişi içinden en az on ikisi sanayide çalışmaktadır. Bu bölgelerde büyükşehirlerden farklı

olarak, küçük ve orta büyüklükteki şehirlerle yalnız işçiler için yerleşme imkânı bulunan büyükçe köy toplulukları yer alır. Gelir kaynağı çoğunlukla sanayidir.

• **Çeşitli Kullanma Maksatları İçin Ayrılmış Bölgeler:** Bu bölgede sanayide çalışan nüfus 100 kişide 6 ile 12 arasındadır. Başlıca gelir kaynakları sanayi ve tarım olmakla beraber, sanayi ağır basmaktadır.

• **Tarım Bölgeleri:** Sanayide çalışan nüfus 100 kişide 6'dan azdır ve en önemli gelir kaynağı tarımdır.

Almanya'da nüfus yoğunluğu bakımından bakılacak olunursa, nüfusun büyük bölümünün büyükşehir merkezlerinde yaşadığı gözlemlenirken, tarım bölgelerinde nüfusun en az yoğunluğa sahip olduğu gözlemlenmiştir. Büyükşehir merkezleri ile sanayi için ayrılmış bölgeler Bütün Almanya'nın üçte birinden az bir kısmını kaplamakla beraber nüfusun üçte ikisinden ve snai işyerlerinin beşte dördünden fazlasına sahip bulunmaktadır. Almanya'da köylük yerler yüksek doğurganlık oranlarına rağmen savaş sonrasında –özellikle Sovyet işgal bölgesi sınırlarına yakın köyler- nüfus hareketleri ve sürgünler sonucunda, büyük ölçüde nüfus kaybetmişlerdir.

Federal devlet, bölgelerdeki nüfus ve ekonomi dengesizliğini gidermek, büyükşehirlerdeki aşırı nüfus toplanmasını azaltmak için bir takım politikalar geliştirmeye başlamıştır. İlk olarak bölgesel kalkınma politikalarını konutların daha geniş bir coğrafi alana yayılması ve az gelişmiş bölgelerin kalkındırılması gibi konular üzerine yoğunlaştırmıştır. Piyasa ekonomisinin hâkim olduğu bir milli politika çerçevesi içinde, büyük şehir merkezleriyle az gelişmiş bölgelerde uygulanacak tedbirler antidemokratik olmamış ve iyi bir piyasa tatbikatı ile uzlaşabilen idari vasıtalar yardımıyla gerçekleşmiştir (Muradov, 2012: 110).

Almanya'daki bölgesel farklılıklara yönelik uygulamaya konulan politikalar başta merkezi hükümet tarafından yürütülmüşse de daha sonra eyaletlerle işbirliğine gidilmiş, hedefler belirlenmiş; bölgesel kalkınmanın sorumluluğu, kalkınmaya muhtaç bölgeler için plan ve program hazırlayan eyaletlerin görevi olarak Anayasada vurgulanmıştır. Bu plan ve programların kapsamı eyaletlere göre farklılık göstermekte ve eyaletlerin mali imkânlarına bağlı bulunmaktadır. Eyaletlerin mali imkânlarının yetmediği bölge planlama projelerinde merkezi hükümet destek verebilmektedir. Merkezi hükümet genel olarak uygulanacak bölgesel kalkınma planlarında eyaletleri “Bölgesel Kalkınma Programı” ile desteklemektedir. Bu program üç başlık altında toplanmıştır;

Birincisi, iktisaden az gelişmiş bölgeler için hazırlanan, iktisadi ve sosyal bakımlardan gerilemekte olan bölgeler için bir toplu imar programını ve şimdiye kadar ihmal edilen yerlerde de arsaları yeraltı ve yerüstü tesisleriyle inşaata olgun duruma getirme programını kapsayan “Gerilemekte Olan Bölgeler İçin Yeni Bir Toplu İmar Programı”dır (Klemm, 1962: 30).

İkincisi, iktisaden geri kalmış köylük yerlerdeki toplulukların kalkındırılmasına yönelik olan “İktisaden Geri Kalmış Bölgelerdeki Merkezlerin Geliştirilmesi Programı”dır. Büyükşehir merkezlerindeki aşırı nüfus toplanmasının önlenmesi ve sanayi merkezlerindeki kalabalık nüfusun dağıtılması amacına hizmet etmektedir. Esas karakterini tarım işletmelerinin teşkil ettiği köylük yerlerde sanayileşmenin kolaylaştırılması düşünülmektedir. Bu yerler, bir yandan büyük şehir merkezlerinin emici etkilerini frenleyecek, iç göç hareketlerini durduracak, öte yandan da çevrelerindeki iktisaden az gelişmiş bölgelerin enerji dağıtım merkezi olacaktır. Köy kalkınma merkezleri politikası gereğince, yalnız yeni kurulacak teşebbüslere yardım yapılmaktadır. Yardım uzun vadeli ve düşük faizli kredilerden ibarettir. Program başarılı bir şekilde uygulanmış ve olumlu çıktılar elde edilmiştir (Klemm, 1962: 31).

Üçüncü ve son program olan “Sovyet İşgal Bölgesi Sınırlarına Yakın Bölgelerin Kalkınması Programı” ise diğerlerinden farklı olarak iktisadi hedeflerin yanı sıra siyasi mahiyeti de bulunan daha geniş hedefleri de içermektedir. Almanya’nın işgal bölgelerine ayrılması üzerine, sınır bölgelerindeki ticari faaliyet yüzyıllardır sahip olduğu piyasaları büyük ölçüde kaybetmiş, memleketi bölen hat birçok çiftçiyi topraklarını terk etmek zorunda bırakmıştır, köyler ve caddeler eski bütünlüğünü kaybetmiştir. Merkezi hükümet tarafından bu bölgeler için yardımlar yapılması planlanmıştır. Federal Hükümetin bölgelere yardım etmekte güttüğü amaç; bu bölgelerde yaşayan nüfus miktarı arasındaki ölçsüzlükleri, bölgelerin iktisadi bünyelerinde değişiklikler yaratmak ve devletçe yapılan yardımları şartlara göre ayarlamak suretiyle ortadan kaldırmak veya azaltmaktır. En önemli amacı ise yeni mahalli kaynaklar bularak iktisadi verimi arttırmaktır (Klemm, 1962: 32).

Bunların dışında yine merkezi hükümet tarafından hazırlanan ve bölge planlaması çalışmalarını etkilendiren başka programlar da vardır. "Yeşil Plan", "Emsland Planı" ve "Sahil Planı" bunlar arasındadır. Bu planlarla tarımsal bünyeyi iyileştirmek, ekonomik açıdan geri kalmış bölgelerde iş bulma şansını artırmak, büyük şehir merkezlerinde aşırı nüfus toplanmasını önlemek ve geri kalmış bölgelerdeki iktisadi faaliyeti canlandırmayı gerektiren dengeli bir ekonomik ve sosyal bünye yaratmak amaçlanmıştır (Muradov, 2012: 110).

Bahsi geçen planlar dışında devlet yardımı ile yürütülen bir sosyal konut programı da vardır. Devlet bütçesinden sosyal konut yapımına fon ayrılması, planlı kalkınma esasından kaynaklanmaktadır. Merkezi ve bölgesel idareler her bir plan için önemli paralar ayırmaktadırlar. Buradaki amaç, yeni şehirler kurmak ve büyükşehir merkezlerinden gelenlerin yaşayacak bir ev ile çalışacak bir iş bulma imkânlarını arttırdıkları toplulukları kalkındırmaktır (Klemm, 1962: 34).

Almanya'nın 1969 yılından itibaren bölgesel politikasının esas araçlarından biri, federal devlet ve eyaletlerin birlikte uyguladıkları GRW (Bölgesel ekonomik strukturun iyileştirilmesi)'dir. GRW, Almanya'nın geri kalmış bölgelerinde nüfusun gelir seviyesini yükseltmek amacıyla imalat sanayinin desteklenmesini ve bu bağlamda yeni iş yerlerinin açılmasını, bu bölgelerin rekabet kabiliyetini yükseltmek amacıyla gerekli altyapının oluşturulmasını ve bu bölgelerde yerli kaynakların değerlendirilmesini amaç edinmektedir (Almanya Federal Ekonomi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011).

Zorlu görev: Doğu'nun kalkınması

1990 yılında Doğu ve Batı Almanya'nın bileşmesinden sonra, Doğu ve Batı arasındaki gelişmişlik farkları, ülkenin bu farkları gidermeye yönelik politikalar üretmesine neden olmuştur. Bu politikalar, genellikle Doğu'nun kalkınmasına yönelik olmuştur.

Doğu Almanya genel olarak, Federal Almanya'nın üretkenliğinin sadece üçte biri düzeyindeydi. Almanya Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesiyle, Doğu Almanya bir takım borçları da beraberinde getirmiştir. Birleşmenin maliyeti, başlarda yapılan kötümser tahminleri bile geride bırakacak bir hızla artmıştır. Birleşmenin sosyal yükünü Doğu'daki halk, mali yükünü ise Batı'daki halk üstlenmek durumunda kalmıştır. Bu gelişmelere bağlı olarak mucizeler dönemi (1989/1990) yerini uzun vadede bir denge bulma sürecine bırakmıştır (www.deutschland.de).

Doğu'nun kalkınması için çalışmalara başlayan Federal Devlet; Doğu'un tümünü kapsayan konut ıslahı projeleriyle ilk başarısına ulaşmıştır. Diğer önemli başarılar; yeni eyaletlerde kurulan ve bugün Avrupa'nın en modern sistemleri arasında yer alan telekomünikasyon donanımı, rekabet gücü kazanmış bir üniversite dünyasının inşası ve güneş enerjisi ile çevre teknolojisi alanında faaliyet gösteren işletmelerin dünya çapında lider konumuna getirilmesidir. Altyapı, çevrenin ve doğanın korunması, turizmde gelişme ve kültür varlıklarının korunması konularında da çok büyük uğraşlar verilmiştir. Özellikle Doğu'dan Batı'ya sürekli olan genç göçünün önlenmesi için Doğu'ya yaşam koşullarının iyileştirilmesi

ve istihdamın artırılması için 2009 yılına kadar sürekli para transferleri yapılmıştır (www.deutschland.de). Doğu'ya yapılan bu destekler "Doğu'nun kalkınması" sürecinde Almanya'da ulusal dayanışmanın boyutlarını ortaya koymuş olsa da, elde edilen tüm başarılarla rağmen, Doğu ile Batı'daki yaşam koşullar arasındaki farkların özellikle de kültürel farklılıkların eşitlenmesi biraz daha zaman alacak gibi görünmektedir

2.3. Avrupa Birliği Bölgesel Politikalarının Oluşumunda Almanya'nın Etkisi

Almanya'da 16. Yüzyıldan itibaren oluşmaya başlayan, İkinci Dünya Savaşı sonrasında daha da artan, belirginleşen bölgesel gelişmişlik farklarını azaltmak için, Federal Hükümetin ilk başlarda eyaletler üzerindeki yönlendirme yetkisi, Avrupa Birliği (AB) ve Eyaletlerin ilişkilerine de yansımıştır.

Maastricht Antlaşması'na kadar Federal Hükümet Almanya'nın AB düzlemindeki tek temsilcisiydi. Eyaletlerin yetkisindeki mesleki eğitim, liman işletmeciliği gibi birçok faaliyetin AB yetkisine, AB yoluyla da Federal Hükümetin yetkisine geçiyor olmasına eyaletler sürekli olarak itiraz etmişlerdir. Özellikle Federal Hükümet üzerinden yürütülen bölgesel fonlar eyaletler ile AB müzakerelerinde en somut başlıklardan birisi olmuştur. 1987 yılında eyaletlerin itirazları kabul görmüş, AB dâhilindeki konumları güçlenmiş, AB süreçlerinin resmi katılımcısı olmuşlardır. Böylece eyaletler taleplerini federal yönetimden daha çabuk elde edecek, yetki alanlarını Federal Hükümet'in nüfuzundan koruyabileceklerdi (Tuncer, 2012: 806-809).

1990 yılında Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesiyle, yeni bölgeler ortaya çıkmış, bölgelerarası eşitsizlikler daha çok gündeme gelmeye başlamıştır. Bu eşitsizlikleri gidermek için eyaletler AB'den aldıkları fonlarını kendi bölgesel politikaları doğrultusunda kullanmaya başlamışlardır ki bu zaten var olan bölgesel bilinci daha da güçlendirerek Alman bölgelerinin, AB bölgesel politikalarının şekillendirilmesinde ve diğer bölgelerin yönlendirilmesinde öncü rol üstlenmesine yardımcı olmuştur (Tuncer, 2012: 806-809).

3. DÜNYADA BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI: ALMANYA ÖRNEĞİ

Bu bölümde önce genel olarak bölgesel kalkınma ajanslarından bahsedilmiş, bölgesel kalkınma ajanslarının ülkelerdeki kuruluş tarihleri verilmiş, daha sonra da Almanya'da bulunan bölgesel kalkınma ajanslarının yapısına ve örneklerine değinilmiştir.

3.1. Bölgesel Kalkınma Ajansı Kavramı

Küreselleşmeyle beraber yaşanan teknolojik gelişmeler ve üretim sistemindeki değişimlerin paralelinde uluslararası, ulusal ve yerel ölçekte yönetimden çok aktörlü bir yapıyı içerisinde barındıran yönetime doğru bir değişim gerçekleşmekte, örgütler arasında işbirliği ve ortaklıklar her geçen gün yaygınlaşmaktadır. Buna paralel olarak adem-i merkeziyetçiliğin de etkisiyle bölgenin önemi gittikçe artmakta, ulusal kalkınmanın yanında bölge ve şehirlerin kalkınması ile buna yönelik politikaların yerel düzeyde oluşturulması önem kazanmaktadır. Bölgesel kalkınmada yerel ortaklıkları, işbirliklerini gerçekleştirmek, kuruluşlar arasında eşgüdümü sağlamak amacıyla Bölgesel Kalkınma Ajansları (BKA) kurulmaya başlanmıştır (Sarıhan, 2011: 34).

BKA'ların ilk uygulamasına Amerika Birleşik Devletleri'nde rastlanmıştır. Meksika yakınlarında bulunan Tennessee Vadisinde kurulan "Tennessee Valley Authority (TVA)", 1933 yılında federal bir ajans olarak kurulmuştur. BKA'lar kalkınmada, aracı ve sürükleyici örgütlenmelerdir. Başta Avrupa Birliği (AB) ülkeleri olmak üzere birçok ülkede uygulama örnekleri bulunan BKA'ların, çeşitli yöntemlerle geri kalmış bölgelerin kalkınmasını sağlamaya çalıştıkları görülmektedir (Tutar ve Demiral, 2007: 65).

Genel olarak BKA'lar, merkezi hükümetin öncülük ettiği kalkınma programlarına bilgi temin etmek, bu planların uygulanmasını ve izlenmesini denetlemek üzere kurulmuşlardır. BKA'lar, 1980'lerde yaygınlaşan kamu işletmeciliği anlayışı ve küreselleşme ile artan yerel rekabetle birlikte, özel sektörün ve yerel aktörlerin bölgesel kalkınma sürecine aktif katılımını sağlamakla görevlendirilmişlerdir. Avusturya, Belçika, İrlanda ve Fransa BKA'larla ilk kez 1950'li yıllarda tanışırken; Almanya, Hollanda, İngiltere ve İtalya 1960'lardan sonra tanışmış, Yunanistan, İspanya, Finlandiya ve Danimarka ise 1980'lerde tanışmıştır (Özen, 2005: 4).

3.2. Almanya'da Bölgesel Kalkınma Ajansları

Almanya 82 milyonu aşkın yerleşik nüfusuyla AB'nin en önemli ekonomilerinden ve en büyük pazarlarından birisidir. 3 trilyon 863 milyar dolarlık gayri safi yurt içi hasılası ile Avrupa'nın birinci, dünyanın ise üçüncü ekonomisidir. Almanya'da 22 bin yabancı firma 2,7 milyon kişiyi istihdam etmektedir. İyi donanımlı, nitelikli işgücü oldukça yüksek düzeydedir. Bir milyon kişi başına 227 uluslararası patent bulunmaktadır. Ulaşım altyapısının yüksek standartlarda olması ülke açısından avantaj sağlamaktadır. Yasal düzenlemelerin gelişmiş olması, ekonominin %85'ini KOBİ'lerin oluşturması ekonominin esnek ve rekabetçi bir

yapıya sahip olmasına neden olmaktadır (Auswartiges Amt, 2010'dan Aktaran: Köse ve Konur, 2011: 114).

Almanya federal bir ülkedir ve bölgelerin ekonomik gelişmesinden federe devletler ve federal devletler birlikte sorumludur -ancak yasal sistem açısından bakıldığı zaman federe devletlerin öncelikli olarak sorumlu oldukları söylenebilir-. Bu işbirliği çerçevesinde düzenli bölgesel gelişme, bölgenin rekabet gücünün geliştirilmesi, bölgesel eşitsizliklerin azaltılması ve toplu ekonomik gelişmenin sağlanması hedeflenmektedir (Özer, 2009: 122). Ülkede yerel iktisadi kalkınmayı gerçekleştirmek üzere eyaletler bazında kurulan ve eyalet bakanlıkları ile yakın ilişki içerisinde olan yerel teşkilatlanmalar göze çarpmaktadır (İZKA 2008: 28'den Aktaran: Sarıhan, 2011: 73). Bunların en yaygın olanları bölgesel kalkınma ajanslarıdır.

Bahsedildiği gibi güçlü ekonomisiyle dünyanın önde gelen ülkelerinden birisi olan ve ekonomik bakımdan Avrupa Birliğinin lokomotifi konumundaki Almanya'da çok sayıda kalkınma ajansı bulunmaktadır. Almanya'da sanayi sektöründe ve siyasi alanda sağlamış olan istikrar, gelişmiş bankacılık sektörü, nitelikli işgücü, düşük enflasyon oranı, yüksek verimlilik, düşük risk ortamı yatırımcılar için ülkeyi çekim merkezi haline getirmiştir (Köse ve Konur, 2011: 114).

Almanya'da bölgesel kalkınma ajansları 1960'lı yıllarda kurulmaya başlanmıştır. 16 eyaletten oluşan Almanya'da yerel kalkınmayı sağlamak amacıyla kurulan ajansların finansal kaynağını, kamu ve/veya özel sektör katkıları oluşturmaktadır. Bu ajanslar sınırlı sorumlu şirketler ve kamu hukuku organizasyonları şeklinde yapılanmalara sahiptirler (Köse ve Konur, 2011: 114). Almanya BKA'ları, Avrupa Birliği'ne üye ülkelerdeki BKA'lara göre farklılıklar göstermektedir. Ajanslar bölgedeki yerel finans kuruluşları ve yatırım bankalarıyla da sıkı bir işbirliğindedir (Özer, 2009: 122).

Almanya'da bölgesel kalkınma ajanslarının temel amacı bölgelerine yabancı yatırımların çekilmesidir. Bunun dışındaki diğer amaçları şu şekildedir;

- Bölgeleri ekonomik açıdan geliştirmek,
- Yeniliği ve girişimciliği desteklemek;
- Teşvikler, finansman ve bölge fırsatları ile ilgili rehberlik/danışmanlık yapmak;
- Kümelenme ve ağ oluşumlarını desteklemektir (Köse ve Konur, 2011: 114).

Almanya'da bulunan ve ülke ekonomisine büyük katkıları olan önemli kalkınma ajanslarının birkaç tanesini şu şekildedir;

- Kuzey Ren-West Phellia Kalkınma Kuruluşu (1961),
- Berlin Ekonomik Kalkınma Kuruluşu (1978),
- Ekonomik ve Bilimsel İşbirliği Ajansı (GZW-1984),
- Wirtschaftsförderung Bremen GmbH (WFB-Bremen BKA'sı),
- Aachen Bölgesel Kalkınma Ajansı,
- Bavaria Bölgesel Kalkınma Ajansı'dır.

3.2.1. Kuzey Ren-West Phellia Kalkınma Kuruluşu

Kuruluşun bulunduğu Kuzey Ren-West Phellia eyaleti Almanya'nın bir numaralı ekonomi ve ticaret bölgesidir. Kuzey Ren-West Phellia birçok temel ekonomik konuda Almanya'nın diğer eyaletleriyle doğrudan kıyaslandığında iyi bir durumdadır. Ayrıca uluslararası sıralamalarda da İsviçre, İsveç veya Norveç gibi diğer Avrupa ülkeleri ile rekabet edebilir seviyededir. Birçok ekonomik göstergede Kuzey Ren-West Phellia'nın dünya sıralamasında en önlere bulunduğu ve uluslararası bir ekonomik güç olarak iddialı olduğu verilerle de kanıtlanmıştır. Bu başarısında bir takım etmenler vardır bunlar (www.nrwinvest.com/de);

- Avrupa'nın göbeğinde dinamik bir ekonomi bölgesi olması,
- Almanya'nın merkezi sanayi bölgesi olması,
- Küresel pazar liderlerinin anayurdu olması
- Mükemmel ulaşım altyapısı ile Avrupa'nın dünyaya açılan kapısı olması,
- Dünya standartlarında araştırma ve geliştirme sistemleri,
- Avrupa'nın en yüksek nitelikli işgücü havuzlarından birisi olması,
- Dünya standartlarında lojistik uzmanlığının bölgede olması gibi etmenlerdir.

Böyle güçlü bir bölgede faaliyet alanı kısıtlanan küçük ekonomileri desteklemek amacıyla Kuzey Ren-West Phellia Kalkınma Kuruluşu 1961 yılında kurulmuştur. Düsseldorf ve çevresindeki kömür, çelik ve diğer ağır sanayide meydana gelen gerilemeler üzerine ekonomiye canlılık kazandırmak temel amaçları arasındadır. Ajans, yozlaşmış arazileri yeniden organize sanayi bölgelerine dönüştürerek, firmalar için yatırıma hazır bölgeler inşa etmekte ve bölgedeki küçük işletmelere doğrudan mali yardımlarda bulunmaktadır (İldırar, 2004: 133'den Aktaran: Sarıhan 2011: 75).

3.2.2. Berlin Ekonomik Kalkınma Kuruluşu

Sanayi kenti Berlin kendisini bugün inovatif ve uluslararası rekabetçi olarak sunmaktadır. Know-how ve inovasyon gücü olan çağdaş, güçlü geleneksel işletmeler, büyük holdingler ve çok sayıda orta ölçekli şirketler Berlin'in üstün teknolojilerin sanayi çeşitliliğini göstermektedir (www.businesslocationcenter.de).

Teknoloji hizmetleri, teşvik, teknoloji transferi finansmanı ve inovasyon yönetimi alanlarında sunulan hizmetler başkent bölgesinin bilimsel potansiyelinin iş dünyası ile daha yakın çalışmasına olanak sağlamıştır. Bu durum özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelere rekabet güçlerini arttırma imkânını sağlamaktadır (www.businesslocationcenter.de).

Sanayi bölgesi olan Berlin'de, şehir ekonomisine canlılık getirmek amacıyla, 1978 yılında, Berlin Ekonomik Kalkınma Kuruluşu kurulmuştur. Temel amaçları, Berlin'den Almanya'nın diğer bölgelerine yapılan göçü önlemek ve Berlin'de yeni iş olanakların yaratılması için faaliyette bulunmak şeklinde sıralanabilir. Bunun için yerli yabancı sanayi ve hizmet sektörlerini Berlin'e çekmek, çalışanların yaşam standartlarını yükseltmek görevlerini yerine getiren kuruluş, diğer ülkelerle de ticari ve sınaî temasların geliştirilmesine yardımcı olmaktadır. Ajans, Berlin Duvarı'nın yıkılışına kadar, Berlin'de 700 yeni firmanın yatırımda bulunmasını sağlamıştır (Birben, 1997: 36; Aktaran: Sarıhan, 2011: 75).

3.2.3. Wirtschaftsförderung Bremen GmbH (WFB-Bremen BKA'sı)

Almanya'nın güneyindeki Bremen kentinde, Bremen şehir merkezinin kıyısında, yer almaktadır. Önceki Bremen kurumlarını bir çatı altında (Bremer Investitions-Gesellschaft mbH (BIG), HVG Hanseatische Veranstaltungs-GmbH, Bremen Marketing GmbH ve MGH Messe und Ausstellungsgesellschaft Hansa GmbH) bir araya getirerek 1 Haziran 2009'da kurulmuştur. Bu birleşme sürecinde, stratejilerini müşteri odaklı ekonomik kalkınma yönünde değiştirmişlerdir. Bölgesel politika üzerinde daha fazla kontrol sağlamış, sinerji etkileri ile maliyet tasarrufu yapmışlardır. Yapısal, politik ve stratejik nedenlerle çeşitli yan kuruluşları ve sermaye yatırımları vardır. Bremen'in geliştirme bankası (Bremer Aufbau-Bank-GmbH) yan kuruluşları arasındadır (www.wfb-bremen.de).

Ajansın en temel amacı bölgedeki sanayi kollarını geliştirmektir. Bölgedeki önemli sanayi kolları; otomotiv mühendisliği, liman yönetimi ve lojistik, bilgi teknolojileri, mobil iletişim ve gıda sektörlerinde yoğunlaşmıştır. Bölgeyi çekim merkezi haline getiren bir takım özellikler vardır. Bunlar; know-how faaliyetleri, teknolojinin ileri düzeyde olması, küresel ticaretin akış koridorunda olması, ulaşım altyapısının gelişmiş olması, gelişmiş sanayi

sitelerinin varlığı, nitelikli insan kaynakları potansiyeli, araştırma enstitülerinin ve üniversitelerin çokluğu, yüksek yaşam kalitesi ve çok yönlü kültürel yaşamdır. Bölgede bulunan Avrupa'nın en büyük otomobil üretim tesisi 13 bin çalışan istihdam etmekte, otomobil endüstrinin tedarikçisi konumundaki 300 firma da bölgede yer almaktadır. Bölge aynı zamanda havacılık ve uzay sanayinde Almanya'nın önemli bölgelerinden birisidir. Airbus firması için üretim yapan tesislerde 4 binden fazla kişi istihdam edilmektedir. Ayrıca bölge gıda sektöründe dünyanın önde gelen birçok markasının merkezi konumundadır (Köse ve Onur, 2011: 119).

3.2.4. Aachen Bölgesel Kalkınma Ajansı (AGIT)

Teknoloji merkezi ve teknoloji faaliyetleri ile ön plana çıkan bu ajans, Aachen şehrindeki teknoloji merkezinin zaman içinde bir BKA'ya dönüşümü sonucu oluşmuştur. AGIT tarihi, Aachen bölgesinin gelişimi ile yakından ilişkilidir. Ajans, Aachen Teknoloji Bölgesinin ekonomik yapısını güçlendiren; Start-up&Yenilik, İç Yatırımı, Ekonomik Kalkınma, İş Ağı ve Konum Bilgisi gibi sanayi ve hizmet alanındaki şirketleri ücretsiz olarak desteklemektedir (<http://www.agit.de>).

Gelişmiş araştırma merkezleri Avrupa'nın önde gelen otomotiv ve demiryolu teknolojilerinin bölgede üretilmesini sağlamaktadır. Ayrıca bölge yaşam bilimleri konusunda da uzmanlaşmıştır. Biyoproses teknolojileri, tanı-tedavi yöntemleri, bilgi ve iletişim teknolojileri bölgede öne çıkan sektörler arasında yer almaktadır (Köse ve Onur, 2011: 119).

3.2.5. Bavaria Bölgesel Kalkınma Ajansı

Ekonomik olarak güçlü bir eyalette kurulan bölgesel kalkınma ajansıdır. Bölge; dünyanın önde gelen markalarının (Adidas, Allianz, Audi, BMW) yer aldığı bir bölgedir. Büyük şirketlerin yanı sıra sanayi, ticaret ve hizmet sektöründeki küçük ve orta ölçekli işletmelerin güçlü bir dayanağıdır. Münih ve Nurnberg'de bulunan, uluslararası öneme sahip iki fuar merkezine ev sahipliği yapmaktadır (www.invest-in-bavaria.com).

Ajans, bölgede uluslararası yatırımların gerçekleşmesine ve mevcut iş imkânlarının geliştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla 1999 yılında kurulmuştur. Ajans, firmaların potansiyel çalışanlar ve müşteriler ile iletişim kurmasına aracılık etmektedir. Ayrıca Ar-Ge merkezlerine de teşvikler sağlanmaktadır. Bölgede önemli sanayi sektörleri bulunmaktadır. Bu sektörler; otomotiv mühendisliği, demiryolu teknolojileri, lojistik, havacılık, uydunavigasyon, biyoteknoloji, tıbbi teknolojiler, enerji, çevre teknolojileri, orman ürünleri, gıda

işleme, finans, medya, malzeme mühendisliği, kimya sanayi nanoteknolojiler, bilgi ve iletişim teknolojileri, otomasyon sistemleri sektörleridir (Köse ve Onur, 2011: 119).

3.2.6. Almanya'nın Ödüllü Kalkınma Ajansı: “Ekonomik ve Bilimsel İşbirliği Ajansı” (GZW)

Ekonomik ve Bilimsel İşbirliği Ajansı (GZW), başkenti Stuttgart olan Baden-Württemberg eyaletinde 1984 yılında kurulmuştur (Sarıhan, 2011: 74). Ajans, bölgede faaliyet gösteren firmalara uzun vadede yenilikçi olabilmeleri için uygun ortam ve şartları sunmakla yükümlüdür. Bölgesel ağlar ve endüstri demetleri kurarak ve işletmeler, eğitim sistemi ve araştırma kurumları arasında bağlantılar oluşturarak bölgenin ekonomik ve yapısal açıdan güçlü olmasını sağlamaktadır. Sadece bölgedeki firmaların rekabetçiliğini arttırmakla kalmayıp, aynı zamanda bölgedeki işgücünün yetenek seviyesini yükseltmekte, yenilikçi girişimleri teşvik etmekte ve bölge ekonomisinin makro anlamda istikrarlı olması için çalışmalar yürütmektedir (Uğuş, 2006; Stuttgart BKA).

Ajans bölge için bir “bölgesel yenilik politikası” geliştirmiş ve uygulamaya koymuştur. Bu politikaya göre belli projeler için araştırma kurumları ve şirketlerden oluşan belli gruplar oluşturulmuştur. Bunlar birlikte çalışarak bu projeleri uygulamaya koymaya başlamışlardır (Uğuş, 2006; Stuttgart BKA).

Ekonomik ve Bilimsel İşbirliği Ajansı'nın üstlendiği bir takım görevler vardır. Bu görevler şu şekildedir;

- Bölgedeki yerleşik firmaların yurtdışı piyasalara açılma sürecini desteklemek,
- Bölgede kurulacak olan firmalara destek vermek,
- Profesyonel iş ve mesleki eğitime destek vermek,
- Bölgeye gelecek yabancı yatırımcıların tüm ihtiyaçlarına yönelik hizmetler vermektir (Sarıhan, 2011: 74-75).

Almanya'daki bölgesel kalkınma ajanslarına bakıldığında zaman eyaletten eyalete küçük farklılıklar gösterebilir de genel olarak çok aktörlü bir yapıya sahip oldukları, yönetişimci bir mekanizma geliştirdikleri söylenebilir. Bunun dışında Almanya'daki bölgesel kalkınma ajanslarının amacının salt olarak bölgelerini kalkındırmak olmadığını, bölgelerine yabancı yatırımcıları çekerek bir kalkınma hedefledikleri de ayrıca söylenebilir.

3.3. Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Kuruluş Amaçları Açısından Türkiye-Almanya Karşılaştırması

Türkiye’de bölgesel kalkınma ajanslarına ilişkin çalışmalar içsel ve dışsal sebeplerden dolayı 1990’lı yıllarda gündeme gelmiştir. Avrupa Birliği’ne katılım sürecinde daha çok gündeme gelmeye başlayan BKA’lar ülkede resmi olarak 2006 yılında yayımlanan bir kanunla kurulmaya başlanmıştır. 2006 yılında İzmir ve Çukurova Kalkınma Ajanslarının kurulmasıyla başlayan süreç, 2008 yılında 8, 2009 yılında da 16 olmak üzere toplam 26 kalkınma ajansının kurulmasıyla tamamlanmıştır (Sarıhan, 2011: 90). Kurulan BKA’ların kuruluş şekli, işlev ve yapıları aynı olmasa da hepsinin odağı kalkınmadır. Türkiye’de BKA’ların; bölgelerarası eşitsizlikleri giderme, devletin üstlenmiş olduğu kalkınma misyonunun kamu kurumları, özel kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları arasında paylaşmasını sağlama, bir bölgenin çıkarlarını gözeterek bölgenin iç potansiyelini harekete geçirme gibi amaçları bulunmaktadır (Tutar ve Demiral, 2007: 73).

Genel olarak bakıldığında, Almanya ve Türkiye’de bulunan kalkınma ajansları bazı yönlerden benzerlik gösterirken bazı noktalarda birbirlerinden ayrılmaktadır. Her iki ülkede bulunan kalkınma ajanslarında kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğine dayanan, kısacası yönetim çerçevesinde oluşturulmuş yapılarının olduğu gözlemlenmektedir. Her iki ülkede bulunan kalkınma ajansları yerel potansiyeli harekete geçirerek, yerel ve ulusal kalkınmaya katkı yapmaya çalışmaktadır. Yapısal olarak benzerlik gösterirken uygulamaya koyulan amaçlar noktasında ayrılmaların olduğu gözlemlenmektedir. Örneğin Almanya’da ajansların genel olarak amaçlarının bölgelerine güçlü yabancı yatırımcı çekerek bölge ekonomilerine katkı yapmak olduğu görülmektedir. Ajansların çoğunda bölgelerarası eşitsizlikleri gidermek gibi bir amacı yoktur. Çünkü tarihsel süreç içerisinde federal hükümet ve eyaletlerin iş birliği içerisinde uygulamış oldukları politikalar bölgeler arası gelişmişlik farklarını en aza indirme noktasında başarı sağlamış, bu nedenle kurulan ajanslar bölgesel farkların giderilmesi amacıyla ziyade zaman içerisinde “Ekonomimizi nasıl geliştirebiliriz?” sorusuna cevap aramış, çok yönlü kalkınmayı hedeflemişlerdir.

Türkiye’deki bölgesel kalkınma ajansları ise kuruldukları bölgenin iç potansiyellerini, yerel aktörleri de dâhil ederek harekete geçirmek ve bu yolla bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak gibi amaçlar üzerine kurulmuştur. Bilindiği üzere Türkiye’de bölgeler arası gelişmişlik farkları Cumhuriyet kurulduğundan bu yana ülkenin önemli sorunları arasındadır. Ülkede bu soruna yönelik planlı çalışmalar 1960’lı yıllarda başlamışsa da tam anlamıyla başarı sağlanamamıştır. 1990’lı yıllara gelindiğinde aslında bölgesel kalkınma

ajanslarının altyapısı ya da örneği olarak sayılabilecek GAP, GİDEM gibi projelerle bu farkları giderme noktasında kısmen de olsa başarı gösterilmiş; 2006 yılına gelindiğinde Avrupa Birliği üyelik sürecinin hızlanması ile birlikte resmi olarak bölgesel kalkınma ajansları kurulmaya başlanmıştır (Tutar ve Demiral, 2007: 71-73). Yani bakıldığı zaman ülkede henüz yeni sayılabilecek bu kurumlar bölgesel farkları giderme noktasında başarı göstermiş bir ülke de kurulmamış olmasına rağmen başarılı sayılabilecek uygulamalara imza atmışlardır. Kısacası amaçlar noktasındaki ayrılığın temel nedeni ülkelerin kalkınma politikalarının ve çıktılarının farklı olmalarından kaynaklanmaktadır.

3. SONUÇ

Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı gibi savaşımlardan ağır tahribatlarla ayrılmasına rağmen şu gün dünyanın en önemli ekonomileri arasında sayılan Almanya; İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra artan, 1990 yılındaki birleşmeyle birlikte oldukça belirginleşen bölgesel farklılıkları gidermek için bir takım politikalar uygulamıştır. Başlangıçta Federal Hükümet'in güdümünde devam ettirilen bu politikalar zaman içinde başarı elde edildikçe eyaletlerle yürütülmeye başlanmış, en nihayetinde tamamen eyaletlerin görevi olarak eyaletlere bırakılmıştır. Eyaletler bölgesel farklılıkların giderilmesi noktasında oldukça başarı göstermişlerdir. Çünkü Avrupa Birliği'nin resmi katılımcısı olan eyaletler, bölgesel farklılıkları azaltmak için Avrupa Birliği'nden aldıkları fonlarla bölgelerine yatırım yapmışlardır. 1960'lı yıllardan sonra Almanya'da, Avrupa'daki politikalar çerçevesinde, bölgelerin ekonomisinden sorumlu eyaletlerin kontrolünde bölgesel kalkınma ajansları kurulmaya başlanmıştır. Ajanslar kuruldukları yıllarda bölgesel farklılıkları gidermeye katkı sağlamışlardır. Günümüzde ise daha çok bölgelerine yatırımcı çekmek ve bölge ekonomisini geliştirmek gibi amaçlarla hareket etmektedirler. Almanya'nın kalkınma ajanslarını da içine alan bölgesel politikaları genel olarak değerlendirildiğinde, Almanya'nın uyguladığı bölgesel politikaların başarılı olduğu söylenebilir. Bu başarıdaki en önemli anahtarlar; planlama sistemlerindeki güçlü yasal çerçeve, âdem-i merkezileştirilmiş karar verme yapısı ve bölge planlaması için uygulanabilir bir hedeflerinin bulunmasıdır. Almanya'da bugüne kadar uygulanan bölgesel politikaları; bölgeler arası eşitsizlikleri ekonomik açıdan en aza indirmişse de; işgal döneminde farklı ülkelerin egemenliğinde olan bölgelerde, bölgeler arası kültürel farklılıklar hala tam manasında giderilememiştir.

KAYNAKÇA

- Bohler, K.F. (2010). Langlebige regionale Disparitäten, *Bundeszentrale für politische Bildung*. p. 1-12
- Çalış. Y. (2012). *Türkiye’de Merkezi ve Yerel Yönetim Yapılanması Almanya ve Fransa Modeli ile Karşılaştırmalı Analizi*. T.C. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, s.65-71
- Doğan, B.B. (2011). Kalkınma İktisadının XX. Yüzyıldaki Gelişim Süreci, İktisat Politikalarına Etkisi Ve Son On Yıllık Konjunktürün Disiplinin Geleceğine Olası Etkileri. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(22). s.41-83
- Erkul H. vd. (2016). ABD ve Almanya Yerel Yönetimlerinin Karşılaştırılması. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 27, s.33-58.
- Ildırar, M. (2004). *Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri*. Nobel Yayın Dağıtım, Ekim, Ankara.
- Kayıkçı, S. (2003). Federal Almanya Cumhuriyeti’nde Mekân Planlama Sistemi. *Planlama Dergisi*. Sayı:26, ss.78-85
- Keleş, R. (1962). Federal Almanya’da Bölge Planlaması. Georg KLEMT, *SBF Dergisi*, Cilt: 17, No. 3-4, s.27-38.
- Köse S. Konur F. (2011). Avrupa Birliği ve Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Bölgesel Farkların Azaltılmasındaki Rolü ve Etkinliği: Ülke Deneyimlerinin Karşılaştırılması. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:7, Yıl:7, Sayı:1, s.95-137.
- Muradov, E. (2012). Azerbaycan ve Almanya’nın Bölgesel Kalkınma Politikalarının Karşılaştırmalı Analizi. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1, s. 103-115.
- Özen, P. (2005). *Bölgesel Kalkınma Ajansları*. TEPAV, s.5-9.
- Özer Y.E. (2009). *Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Yapılanması ve İşlevselliği: İzmir ve Çukurova Örnekleri*. T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, S.121-123

- Sarıhan Z. (2011). *Yerel İktisadi Kalkınma Bağlamında Kalkınma Ajansları'nın Rolü ve Türkiye Uygulamaları*", T.C. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Karaman, S.73-75
- Sevinç H. (2011). Bölgesel Kalkınma Sorunsalı: Türkiye'de Uygulanan Bölgesel Kalkınma Politikaları. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi* (6:2), S.38-39
- Tuncer A. (2012). Federal Almanya'nın Avrupa Birliği Bölgesel Politikalarının Oluşumundaki Etkisi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt:9 Sayı:1
- Tutar, F. & Demiral M. (2007). Yerel Ekonomilerin Yerel Aktörleri: Bölgesel Kalkınma Ajansları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İİBF Dergisi*, Sayı:2, s.65-83
- Uğuş, B. (2006). Avrupa Birliği ve Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Bölgesel Kalkınma Ajansları. *Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi*, sayı: 49

İNTERNET KAYNAKLARI

- Almanya Federal Ekonomi ve Teknoloji Bakanlığı,
<http://m.bmwi.de/BMWimobile/Navigation/Themen/technologie,did=151112.html>
<https://www.nrwinvest.com/de/standort-nrw/das-spricht-fuer-nrw/>
(Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2020)
- <http://www.businesslocationcenter.de/de/wirtschaftsstandort/innovationservice>(Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2020)
- <https://www.wfb-bremen.de/en/page/about-wfb> (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2020)
- <http://www.agit.de/en/about-us.html> (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2020)
- <https://www.invest-in-bavaria.com/en/how-we-can-help/about-us.html>(Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2020)
- <https://www.deutschland.de/tr/topic/politika/zorlu-gorev-dogunun-kalkinmasi> (Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2020)
- <http://politikaakademisi.org/2013/03/12/siyasal-sistemler-almanya/> (Erişim Tarihi: 06.07.2020)
- <http://www.mfa.gov.tr/almanya%20-kunyesi.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 06.07.2020)

EXTENDED SUMMARY

Regional Development Policies of Germany and an Investigation on Regional Development Agencies

Gizem Buket YILDIZAK²

The regional development differences, which are gradually decreasing in some countries around the world and gradually increasing in some countries, are seen in all countries, although their severity varies from country to country. Countries have searched for development and developed policies in order to minimize regional differences within themselves. As a result of these searches, various policies have been tried in the historical process. One of the countries where regional differences have increased considerably in a certain period is Germany and they have developed policies to eliminate regional differences in the historical process. It began to occur in Germany from the 16th century and became more prominent after World War II. (Böhler, 2010: 2).

While it is known that the majority of the population lives in metropolitan centers in Germany, it is known that the population has the least density in agricultural areas. While metropolitan centers and regions reserved for industry cover less than a third of the whole of Germany, they have more than two-thirds of the population and more than four-fifths of industrial workplaces. Despite the high fertility rates in Germany, rural areas lost a large amount of population as a result of population movements and exile after the war.

The federal state has started to develop a number of policies to eliminate the population and economy imbalance in the regions and to reduce the overpopulation accumulation in metropolitan cities. First of all, he focused his regional development policies on issues such as the spread of housing to a wider geographical area and the development of less developed regions. Within the framework of a national policy dominated by the market economy, the measures to be implemented in big city centers and underdeveloped regions were not undemocratic and were realized with the help of administrative tools that could compromise with a good market practice (Muradov, 2012: 110).

Although the policies put into practice for regional differences in Germany were carried out primarily by the central government, then cooperation was made with the states

---

² Corresponding author at Çanakkale Onsekiz Mart University, Graduate Education Institute, Local Governments, Urban and Environmental Policies Master's Degree with Thesis
E-mail Address: gizemby94@gmail.com

and targets were determined; Responsibility for regional development is emphasized in the Constitution as the task of states that prepare plans and programs for regions in need of development. These development plans and programs depend on the financial possibilities of the states and may vary. Where the state cannot afford to implement the regional development projects prepared by the states, the central government takes action. Federal Governments have been supporting regions with the "Regional Development Program" for development since 1951. The program has three fronts.

The first is "A New Collective Development Program for Regions in Decline". This program includes a collective development program for economically less developed regions, for regions that are in decline in economic and social terms, and a program to bring lands to a mature state for construction with underground and aboveground facilities in places that have been neglected until now. (Klemt, 1962: 30).

The second is the "Program for the Development of Centers in the Economically Underdeveloped Regions" aimed at the development of communities in economically backward rural areas. It serves the purpose of preventing overpopulation in metropolitan centers and distributing the crowded population in industrial centers. It is considered to facilitate industrialization in rural areas where the main character of agricultural enterprises is constituted. These places will, on the one hand, restrain the absorbing effects of major urban centers, stop internal migration movements, and on the other hand become the energy distribution centers of the economically less developed regions around them. In accordance with the village development centers policy, assistance is provided only to newly established enterprises. The aid consists of long term and low interest loans. The program was successfully implemented and positive outcomes were obtained (Klemt, 1962: 31).

The third and last program, "Development of Regions Close to the Borders of the Soviet Occupation Zone Program", unlike the others, includes wider goals that have a political nature as well as economic goals. Following the separation of Germany into the occupied regions, the commercial activities in the border regions have lost their markets for centuries, the line dividing the country has forced many farmers to leave their land, the villages and streets have lost their former integrity. It is planned to provide aid for these regions by the central government. The purpose of the Federal Government in helping the regions; To eliminate or reduce the disproportion between the population living in these regions by creating changes in the economic structure of the regions and adjusting the state

aid according to the conditions. Its most important aim is to increase economic efficiency by finding new local resources (Klemt, 1962: 32).

Apart from these, there are also other programs prepared by the central government that affect regional planning studies. "Green Plan", "Emsland Plan" and "Coast Plan" are among them. With these plans, it is aimed to improve the agricultural structure, to increase the chance of finding employment in economically underdeveloped regions, to prevent overpopulation in big city centers and to create a balanced economic and social structure that requires revitalizing economic activity in underdeveloped regions (Muradov, 2012: 110). One of the main tools of Germany's regional policy since 1969 is GRW (Improving the regional economic structure), which the federal state and the states have implemented together. GRW aims to support the manufacturing industry in order to increase the income level of the population in the underdeveloped regions of Germany and to open new workplaces in this context, to create the necessary infrastructure to increase the competitiveness of these regions and to make use of domestic resources in these regions (Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie Deutschlands, 2011).

Another factor that plays an important role in the regional development of Germany is that the Federal German states are official participants of the European Union processes. As official participants in the European Union processes, the states were able to both convey their demands faster and protect their jurisdiction from the influence of the federal state. With the unification of East and West Germany in 1990, new regions emerged, and interregional inequalities started to come to the fore more. In order to eliminate these inequalities, the states have started to use the funds they receive from the EU in line with their own regional policies, which has strengthened the already existing regional awareness and helped German regions take a leading role in shaping EU regional policies and directing other regions (Tuncer, 2012: 806-809).

Regional Development Agencies (RDA) have also been an important factor in eliminating interregional inequalities in Germany. The first application of RDAs was found in the United States of America. Founded in the Tennessee Valley near Mexico, the "Tennessee Valley Authority (TVA)" was established in 1933 as a federal agency. RDAs are intermediary and driving organizations in development. It is seen that RDAs, which have application examples in many countries, especially in the European Union (EU) countries, are trying to ensure the development of underdeveloped regions with various methods (Tutar and Demiral, 2007: 65). Regional development agencies began to be established in Germany in the 1960s.

The financial resource of the agencies established to ensure local development in Germany, which consists of 16 states, is the public or private sector contributions. These agencies are structured as limited liability companies and public law organizations (Köse & Konur, 2011: 114). German RDAs differ from the RDAs in the European Union member countries. The agencies also cooperate closely with local financial institutions and investment banks in the region (Özer, 2009: 122).

The main purpose of regional development agencies in Germany is to attract foreign investments to their regions. Other purposes than this; to develop regions economically, to support innovation and entrepreneurship, to provide guidance/consultancy on incentives, financing and regional opportunities, to support clustering and networking (Köse & Konur, 2011: 114). Although the RDAs, whose historical foundations date back to the 1960s in Germany, contributed to eliminating the regional differences in the years they were established, today they mostly act with the aim of attracting investors to their regions and developing the regional economy.

In this research, in which Germany, which is one of the successful examples of regional development in the world, regional development policies and the German RDAs contributing to this success, information was obtained from qualitative data collection methods by document analysis. When the information obtained about Germany's regional development policies and regional development agencies are evaluated in general;

- Efforts to eliminate regional differences, which became apparent after the Second World War, primarily through the efforts of the federal government, and then to achieve efficiency in eliminating interregional inequalities by leaving the responsibility of regional development to the states with legal regulation,
- Being official participants of the European Union as a result of the pressures of states' autonomy in regional planning, accelerating regional policies of the states with the funds of the European Union,
- In the 1960s, with the establishment of regional development agencies, efforts to eliminate interregional inequalities, and then the fact that these institutions act with the purposes such as attracting more investors to their regions and developing the regional economy were found to be important factors in Germany's success in regional development.

In other words, the most important keys in the success of Germany's regional policies; It has been determined that there is a strong legal framework in planning systems, decentralized decision-making structure, and a viable goal for regional planning. As a result, regional policies implemented in Germany up to now; Although it minimized interregional disparities economically; Cultural differences between regions in regions under the sovereignty of different countries during the occupation period have not yet been completely eliminated.